

TEKST SASKIA DARU EN DAVID WIJNPERLE

VERENIGINGSDEMOCRATIE LUST OF LAST

Dit najaar keek heel Nederland toe hoe de vereniging CDA haar 'feest van de democratie' vierde. De ANWB gooide de 'ledenpeiling' op internet en alle Nederlanders mochten meepraten. KWF stapte juist af van het verenigingsmodel. Nadert de verenigingsdemocratie haar einde of is er toekomst voor de vereniging?

#25 Op zaterdag 2 oktober 2010 congresseerden 4500 CDA-leden onder het toezien van honderdduizenden Nederlanders. Op de tv zagen we leden die opstonden en hun gedachten uitspraken. We zagen chaos, maar ook discipline. We zagen botsingen tussen intern en extern, tussen pragmatisch en principieel. We zagen democratie in uitvoering, in alle openheid. En we zagen hoe er een lange dag nodig was, vol tegenstellingen, en hoe er aan het eind van de dag nog steeds een vereniging bestond. Volgens de vervangend partijvoorzitter komen er op het partijbureau van het CDA telefoontjes binnen van mensen die lid willen worden en de partij doet het beter in 'de peilingen'. Het 'feest van de democratie', zoals fractieleider Verhagen het congres typeerde, heeft bijgedragen aan wat de partij wil bereiken: steun vinden voor haar standpunten, zowel bij 'de trouwe achterban' als daarbuiten.

SPONSOR OF VRIJWILLIGER

Het KWF maakte een andere keuze. De vereniging keek goed naar wat ze wilde bereiken en de manier waarop ze dat wilde doen. Daaruit concludeerde ze dat ze de doelen beter kan bereiken door van een vereniging een stichting te worden. Zonder een formeel democratisch orgaan zoals een ledenvergadering, maar met een maatschappelijke raad, is de democratische satisfactie toegenomen. Hoe kan dat, wat is er gebeurd? Waarom beschouwt het CDA de verenigingsdemocratie als een lust en het KWF deze als een last? Het KWF zat in een ongemakkelijke situatie: de vereniging haalde donaties op, de zusterstichting gaf die donaties uit. Er waren in totaal drie besturen, een van de vereniging, een van de stichting en een van de koepelstichting. Deze constructie was in de loop der jaren zo gegroeid, maar werkte onduidelijkheid in de hand. En als je iets niet wilt als goede doelenorganisatie

dan is het een vage verantwoording naar je sponsors. Hier prevaleerde de noodzaak om duidelijkheid te geven boven de noodzaak om via een verenigingsvorm te binden en te legitimeren. Uiteraard zaten veel vrijwilligers niet te wachten op het zichzelf ontnemen van inspraak. Er waren heel wat gesprekken, de maatschappelijke raad en duidelijke garanties op het gebied van ondersteuning nodig om hen binnenboord te houden.

DERDE WEG

Ook de ANWB maakte een bijzondere keuze. Hoewel ze een enorm aantal leden heeft, wordt deze vereniging toch geconfronteerd met twijfels over wie de achterban is en wie zij vertegenwoordigt. Veel van de leden zijn 'klantleden', die zich eerder klant van de wegenwacht voelen, dan lid van de vereniging ANWB. De betrokkenheid van deze leden is beperkt. Denkt de ANWB nu in leden of in

klanten? Wie is de achterban: is dat 'mobiel Nederland' en dus eigenlijk iedereen, of zijn dat de leden? In de formele verenigingsdemocratie zijn de leden het belangrijkste, maar in de maatschappelijke discussie is dat de 'achterban'. De vraag is echter hoe de ANWB kan claimen voor of namens hen te spreken. In de discussie rondom het rekeningrijden heeft de ANWB ervoor gekozen om niet alleen de leden, maar ook alle niet-leden erbij te betrekken. Alle Nederlanders mochten op de website hun mening geven over het standpunt dat de ANWB zou gaan uitdragen. Hiermee probeert de ANWB een soort derde weg te bewandelen.

PATSTELLING

Binnen verenigingen bestaan er over en weer vaak vooroordelen als het gaat om het nut van de verenigingsdemocratie. De werkor- ganisatie ziet de democratische organen van de vereniging, inclusief de kaderleden, als verouderd, versteend, onredelijk, gericht op behoud in plaats van op het 'grote doel' van de organisatie. De kaderleden zien het landelijk bureau nogal eens als losgezongen en het eigen belang dienend. Zulke beelden hinderen een goed zicht op de mogelijkheden en kansen die bestaan in het maken van duidelijke keuzen. Vaak leidt dit ertoe dat men elkaar min of meer negeert en dat veranderingstrajecten eindigen in een patstelling. De vereniging raakt meer en meer naar binnen gericht en komt los te staan van de opdracht van de organisatie. Erg onaantrekkelijk voor nieuwe doelgroepen. De 'nieuwe burger' heeft maling aan naar binnen gerichte verenigingen en organiseert zich op andere, meer eigentijdse manieren. Voorbeelden hiervan zijn digitale sociale netwerken (denk aan ourcommonfuture.nl) en losse burgerinitiatieven op verschillende niveaus, in alle mogelijke mengvormen.

SCHOOL OF DEMOCRACY

Raakt Nederland iets wezenlijks kwijt wanneer we de verenigingsvorm verliezen? En wat verliezen we dan precies? De Tocqueville, een Fransman uit de tijd van de revolutie, zag in Amerika hoe daar de democratie niet alleen zetelde in de officiële instanties, maar dat de clou zat in de verbanden die burgers met elkaar aangingen. Hier wordt de ware democraat geschoold en gevormd. In Nederland was dit tijdens de verzui-

VERENIGING MET TOEKOMST

Het overleven van verenigingen is in eerste instantie een zaak van verenigingen zelf. Daarom nodigen we verenigingsbestuurders, verenigingsmanagers, verenigingsprofessionals en verenigingsondersteuners uit om gezamenlijk op zoek te gaan naar de 'Vereniging met toekomst'. Een vereniging waarin het werken met leden en de bijbehorende democratische organisatie een voordeel is. Een vereniging waarin dienstverlening of professionele lobby-activiteiten een werkelijke kans krijgen. Een vereniging die mensen opzoekt in plaats van op zoek is naar leden. Verder praten? Meld u aan voor de LinkedIngroep Verenigingen met toekomst en doe mee aan de conferentie Leden de baas? op 27 januari 2011.

ling ook een duidelijke taak van de grote variëteit aan organisaties op alle niveaus en in alle levenssferen: verheffing van het volk, vrouwenontwikkelgroepen, zelfontplooiing. Politicologen menen dat dit ook de rol is die migrantenorganisaties hebben gespeeld voor de eerste generatie van gastarbeiders. Kunnen we ons veroorloven dat kwijt te raken, deze 'schools of democracy' (Robert Putnam), deze 'democratie tot in de haarvaten van de samenleving'?

PODIUM

Verenigingsdemocratie is een manier waarop leden zich kunnen ontwikkelen. Dat heeft voordelen voor de leden zelf. Zij krijgen een podium om hun onvrede te uiten, of kunnen juist op een praktische manier bijdragen aan hun idealen. In een verenigingsdemocratie leer je argumenten en standpunten uitwisselen. De vereniging is een speelplaats waar standpunten (over het algemeen) in redelijke vrede en veiligheid met elkaar kunnen botsen. Soms is dat heel vervelend, soms inspirerend, maar weinig bestuurders hadden het willen missen.

BROEDPLAATS

Voor een vereniging kan deze 'speelplaats' óók het een en ander opleveren. Een goede verenigingsdemocratie is een kweekvijver. Een plek waar je mensen kunt zien groeien die je later op allerlei manieren kunt inzetten om de doelstellingen van de vereniging te bereiken. Wanneer de democratie ruimte biedt en ruimte schept, is het een broedplaats van nieuwe ideeën. Wat het CDA-congres ook liet zien, is hoe een vereniging zich wortelt in de samenleving. De meningsvorming vindt vaak buiten beeld plaats, maar wanneer die wel in de media komt is het resultaat vaak positief. Zelfs wanneer de berichtgeving negatief is ('ruzie in de tent') blijft het 'free publicity'.

DENK IN PARTICIPANTEN

Verenigingsdemocratie is waardevol. Een voorwaarde is dat er voldoende mensen meedoen aan het democratische proces. De vraag is dan: hoe kunnen we aansluiten bij een groeiende groep burgers die niet wil participeren in verenigingen maar die zich juist op een andere manier organiseert? Wij pleiten voor een nieuwe manier van het organiseren van verenigingsdemocratie omdat we vermoeden dat verenigingen anders niet zullen overleven. Dit vraagt om nieuwe vormen, vormen die passen bij de burger van nu. Bijvoorbeeld door te ontorganiseren: door veranderen niet te zien als het aanpassen van procedures, maar door condities te scheppen voor inspiratie, ondernemerschap en wildgroei, door het loslaten van procedures. Door niet te kijken naar hoe je de algemene ledenvergadering beter kunt organiseren, maar door te kijken naar hoe mensen graag willen meepraten. Door te denken in participanten in plaats van in leden. Door te denken in vragen in plaats van in antwoorden. ←

Saskia Daru is adviseur op het gebied van vrijwillige inzet bij MOVISIE, s.daru@movisie.nl.

David Wijnperle is adviseur op het gebied van vrijwilligersmanagement en verenigingsmanagement bij MOVISIE, d.wijnperle@movisie.nl.

Verenigingsdemocratie kent lusten en lasten. De lusten zijn dat het een broedplaats is van nieuwe ideeën, een ontwikkel- school voor talent en een oefenplek voor democratisch gedrag. De lasten zijn er ook, maar die hebben vooral te maken met de vorm waarin we de democratie gieten.